

Anthony Langley **DE**
GROTE Nicky Langley
OORLOG
VOOR
KLEINE Heldenmoed in beeld
KINDEREN

 DAVIDSFONDS
UITGEVERIJ

► Inhoud

► Voorwoord	7
► De Grote Oorlog in woord en beeld	11
► Van het front veel nieuws. Tijdschriften in de oorlog	19
► België	19
► Internationaal	22
► Kindertijdschriften	31
► Kindertijdschriften tijdens de oorlogsjaren	33
► Dieren	42
► Kinderen in de pers	48
► ‘ <i>Brave Little Belgium</i> ’. België in de Grote Oorlog	53
► ‘ <i>Il n’y a plus d’enfants!</i> ’ Frankrijk en kinderpublicaties	65
► Heroïsche archetypen	79
► De moedige scout	79
► Het houten geweer	82
► Duitse officier doodgeschoten	82
► Beschermen van familie en ouderen	85
► Oorlogsverhalen voor vijftien, tien of vijf centiem	89
► <i>Mon Journal</i>	89
► <i>Les Trois Couleurs</i>	91
► <i>Le Bon Point</i>	92
► Francisque Poulbot	94
► Kleurboeken voor kinderen	96
► <i>Les Livres Roses pour la Jeunesse</i>	100
► Multicultureel	103
► Meisjes en <i>marraines</i>	106
► Waargebeurde kinderverhalen	110
► Emilienne Moreau, de nieuwe Jeanne d’Arc van Loos	110
► Jean-Corentin Carré, <i>le petit poilu de Faouët</i>	114
► <i>Pack Up Your Troubles in an Old Kit Bag</i> - Groot-Brittannië	117
► <i>Hurra Krieg!</i> Aan de andere kant van de loopgraven - Duitsland	125
► Na de oorlog	137
► Nawoord. Oorlogskunst	143
► Illustratieverantwoording	147

► De Grote Oorlog in woord en beeld

- ▲ Een Duitse officier laat een jong meisje executeren tegen de muur van zijn *Kommandatur*, de naam die gebruikt werd voor alle plaatselijke Duitse hoofdkwartieren. Per toeval staat hij in het kantoor terwijl de kogels afgevuurd worden. Ze doorboren de muur en doden niet alleen het meisje, maar ook de officier, die dus zijn verdiende straf gekregen heeft. Gerechtigheid is geschied, maar op een heel wrede wijze.

Veel van de afbeeldingen die in dit boek voorkomen, zullen verwondering opwekken. Gevarieerd en kleurrijk, spraken ze zeker tot de verbeelding van de jongeren. Maar waren die verhalen en illustraties rond 1914-1918 werkelijk bedoeld voor jonge lezers van 8 tot 16 jaar?

Het waren vaak gruwelijke en bloederige taferelen. Kinderen die met de bajonet de vijand te lijf gaan. Geweer en pistool worden zonder aarzelen gebruikt om vrouwen te beschermen tegen aanrandingen en executies. Tekeningen van jonge kinderen die zelf geëxecuteerd worden door een vuurpeloton of door ophanging. Er waren eveneens onwaarschijnlijk heroïsche afbeeldingen te zien. Die wisten de jeugdige verbeelding ongetwijfeld te prikkelen.

Het waren niet de uitgevers, schrijvers en illustrators die het wereldgebeuren van toen dirigerden. Zij kregen geen richtlijnen,

- Een typische illustratie van een executie van Franse soldaten. De officier staat met geheven zwaard klaar om het bevel tot schieten te geven. De twee gevangenen nemen een theateraal heldhaftige houding aan om hun patriottische ingesteldheid duidelijk te tonen aan de lezers.

- ▼ In dit goedkope boekje van klein formaat, *Mes Belles Histoires*, wordt het verhaal verteld van een 13-jarige Franse jongen die zich bij het leger aansluit. Hij deinst er niet voor terug om zijn bajonet te gebruiken tegen vijandelijke soldaten en wordt daarvoor gedecoreerd door zijn overste. (Zie p. 67)

maar volgden de stemmingen en emoties van hun lezerspubliek. De uitgevers wisten dat mensen in oorlogstijd over deze gruwelijke gebeurtenissen wilden lezen en er beelden van zien.

De bevolking van de oorlogvoerende landen was zodanig ondergedompeld in het hele oorlogsgebeuren, dat andere onderwerpen vaak irrelevant en oninteressant leken. De Grote Oorlog was alomtegenwoordig in de pers, in zowel die voor kinderen als die voor volwassenen.

Het algemene idee dat achter de toenmalige uitgaven voor kinderen schuilde, was dat geweld tegen de vijand een deugd was,

- Een jonge scout en een burger in volle gevecht bedienen een mitrailleur en jagen een eenheid Duitsers op de vlucht. Het was onwaarschijnlijk dat een 12-jarige jongen een mitrailleur zou bedienen. De kleurentekening is van de hand van Georges Dutriac.

zeker als het werd aangewend ten dienste van het vaderland. Jonge kinderen van veel nationaliteiten werden voorgehouden dat het doden van vijandelijke soldaten een daad van eer en patriottisme was.

Het bespioneren van de vijand, informatie doorgeven aan de militaire autoriteiten of zelfs soldaat zijn vanaf 12-jarige leeftijd werd beschouwd als een lovenswaardige betrachting. Alle kindertijdschriften en -boeken uit die periode blijken goedkeurend te staan tegenover ctie- of non-ctieverhalen waarin jongeren de wapens opnemen tegen de vijand.

De oorlogsgebeurtenissen gingen niet onopgemerkt aan de kinderen voorbij. Soms woonden ze pal in een oorlogsgebied, waren ze getuige van voorbijmarcherende soldaten of werden ze zelf slachtoffer van oorlogsgeweld. Of ze zagen hun vaders of broers vertrekken naar de slagvelden, als vrijwilliger of opgeroepen soldaat. Hoe dan ook leefden ze langdurig in angst en onzekerheid.

Maar in grote lijnen ging het leven van jongeren tijdens die bewogen jaren zo goed en zo kwaad als het kon gewoon door. Kinderen gingen naar school of moesten de handen uit de mouwen steken om mee te werken op de velden.

Onder impuls van het oorlogsgebeuren veranderde de literatuur die voor kinderen bestemd was zeer sterk. School- en leesboeken bevatten oorlogsverhalen, zelfs schriften kregen oorlogsilustraties mee op de kaften.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog, toen algemeen de Grote Oorlog genoemd, vindt men in alle kindertijdschriften illustraties en verhalen van jongeren die gedwongen of vrijwillig de wapens opnemen tegen de vijand en er ook niet voor terugdeinzen om die

◀ Dit is een zeldzame gepubliceerde foto van kinderen die een Frans regiment vergezellen tijdens een mars. Ze dragen de geweren van de manschappen en kijken trots naar de camera. De foto verscheen in het tijdschrift *La France illustrée*, dat gepubliceerd werd door een katholieke persgroep in Frankrijk. Deze uitgevers gebruikten vaak materiaal en foto's die buiten de gewone persagentschappen om werden aangebracht. Losse medewerkers of sympathisanten stuurden foto's op die van inhoud en onderwerp vaak opmerkelijk anders waren dan die van de voornaamste fotoagentschappen. Tijdens deze periode werden er meestal foto's gepubliceerd van kinderen die zogenaamd dienst hadden genomen in het leger. Of van kinderen die thuis op straat soldaat speelden. Meestal werd voor deze foto's geposeerd.

►▲ *Le Pèlerin* was een tijdschrift van katholieke strekking voor zowel volwassenen als kinderen.

► Op deze voorpagina van het literaire tijdschrift *Les Annales* wordt verwezen naar de bijscholingsklassen voor soldaten.

►► Voorpagina van een traktaat voor jongeren, geschreven en getekend door Georges Redon. Hierin worden de deugden en eigenschappen van de ideale jongeling opgesomd. Met begeleiding van aandoenlijke illustraties wordt uitgelegd dat jongeren de beproevingen van de oorlog ook moeten doorstaan. De beste manier om hun ouders te steunen, zowel vader aan het front als moeder thuis, bestaat erin zich verdienstelijk en gehoorzaam te gedragen en respect te tonen voor soldaten, gewonden, geallieerden en alle koloniale volkeren die meestrijden.

◀ Een uitbeelding van een vaak voorkomend thema. Een jongen wordt verplicht een gewonde landgenoot neer te schieten. In plaats daarvan gebruikt hij het gegeven vuurwapen om de bevelvoerende Duitse officier te doden.

► Een regiment bestormt Duitse loopgraven aan de Aisne in 1914. Opvallend detail zijn de rudimentaire loopgraven die snel gegraven werden.

te doden. Het was een tijd van grote verliezen op het slagveld, met honderdduizenden slachtoffers per jaar. Maar voor degenen die de oorlog als een noodzaak beschouwden of zich gewoon niet bewust waren van de verschrikkingen, was het ook een tijd om te dromen van heldendaden en moed. Zeker voor kinderen die niet beter wisten. Voor hen was er in de jaren van de Grote Oorlog geen gebrek aan literatuur en beelden.

